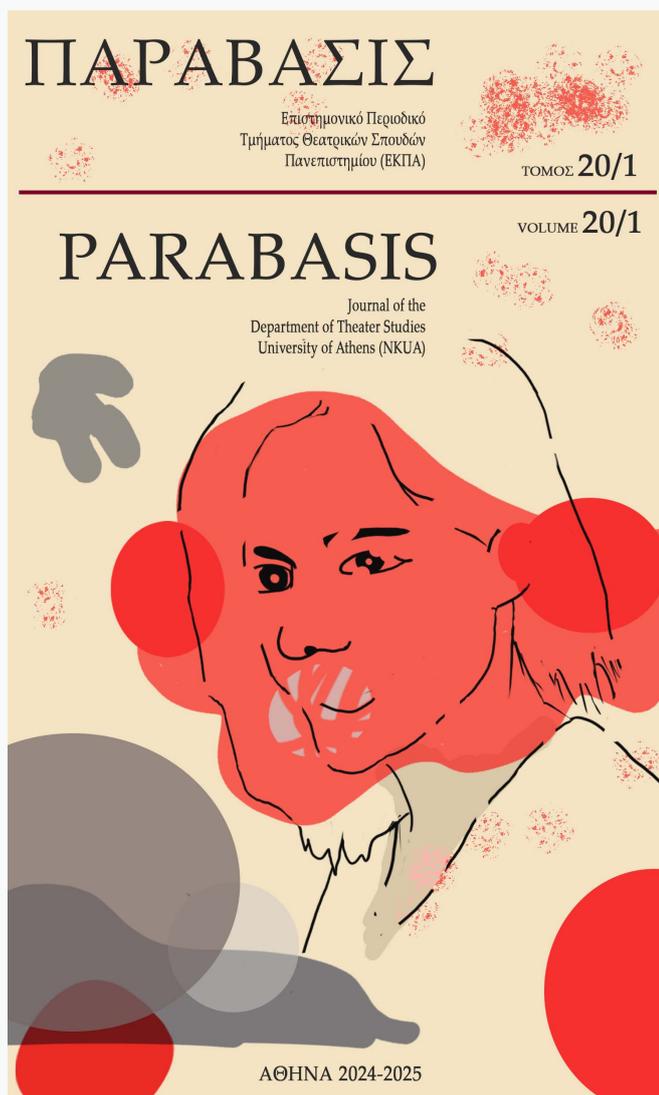

ΠΑΡΑΒΑΣΙΣ/PARABASIS

Vol 20, No 1 (2025)

Italian Theatre in the 21st Century (Special Issue)

Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ
ΑΝΕΣΤΡΑΜΜΕΝΗΣ ΤΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟ
ΘΕΑΤΡΟ/ΔΡΑΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ [THE USE OF
THE FLIPPED CLASSROOM MODEL FOR
THEATRE/DRAMA IN EDUCATION]

Vassilis Zakopoulos

doi: [10.12681//.43317](https://doi.org/10.12681//.43317)

To cite this article:

Zakopoulos, V. (2025). Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΑΝΕΣΤΡΑΜΜΕΝΗΣ ΤΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ/ΔΡΑΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ [THE USE OF THE FLIPPED CLASSROOM MODEL FOR THEATRE/DRAMA IN EDUCATION]. *ΠΑΡΑΒΑΣΙΣ/PARABASIS*, 20(1), 552–566. <https://doi.org/10.12681//.43317>

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΑΝΕΣΤΡΑΜΜΕΝΗΣ ΤΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ/ΔΡΑΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εισαγωγή

Η παιδαγωγική, μορφωτική και εκπαιδευτική αξία του θεάτρου και των θεατρικών παραστάσεων για τον εμπλουτισμό και την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας έχει, κατά καιρούς, πολλαπλώς αναδειχθεί και τεκμηριωθεί από πλήθος γνωστών μελετητών και ερευνητών του χώρου.¹ Η Θεατρική Αγωγή στοχεύει στην προώθηση των πολιτιστικών, κοινωνικών και κυρίως, ανθρωπιστικών αρχών και αξιών, στην τόνωση των δημιουργικών και συνεργατικών ικανοτήτων των μαθητών και στη διευκόλυνση της σωματικής τους έκφρασης και της γλωσσικής και πνευματικής τους ανάπτυξης. Η τεχνολογία σε όλες τις μορφές της έλκει τους σημερινούς νέους και αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τους τρόπους και τις διαδικασίες μάθησης. Εδώ και αρκετά χρόνια, έχει καταστεί σημαντικό στοιχείο εμπλουτισμού σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθώς και θεμελιώδες στοιχείο για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού (διδασκαλία και μάθηση) και της εκπαιδευτικής διαδικασίας γενικότερα. Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να ενσωματωθούν στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα και να δημιουργήσουν συνθήκες συνεργασίας, αλληλεπίδρασης και ενεργοποίησης των μαθητών, τονίζοντας έτσι τον διαθεματικό και διεπιστημονικό χαρακτήρα τους. Ομοίως, το θέατρο στην εκπαίδευση με το διαδραστικό, βιωματικό και επίσης διαθεματικό του χαρακτήρα, κατέχει σημαίνοντα ρόλο στα εκπαιδευτικά δρώμενα.

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας με την πάροδο των ετών και την εμφάνιση της δεύτερης γενιάς ψηφιακών εργαλείων (Web 2.0), τα μοντέλα της ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning models) ακολουθούν τις παιδαγωγικές αρχές και τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις του εποικοδομισμού, του κοινωνικού εποικοδομισμού και των πλαισιοθετημένων θεωριών μάθησης. Δημιουργούν έτσι, συνθήκες συνεργασίας και διαλόγου μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών και του ψηφιακού περιεχομένου, συμβάλλοντας στο σχεδιασμό διαδικτυακών

¹ Γιώργος Π. Πεφάνης, *Το Θεατρικό. Σκιαγράφηση μιας φαινομενολογικής θεατρολογίας*. Δωδώνη, Αθήνα 1991 · John O'Toole, *The Process of Drama: Negotiating Art and Meaning*. Routledge, London 2003 · Σίμος Παπαδόπουλος, *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αυτοέκδοση 2010 · Amy Petersen Jensen, «Theatre Education and New Media/Digital Technologies», S. Schonmann (ed.), *Key Concepts in Theatre/Drama Education*, σ. 227-232, Sense Publishers 2011. https://doi.org/10.1007/978-94-6091-332-7_37 · Walter Puchner, *Μια εισαγωγή στην επιστήμη του Θεάτρου*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2011 · Θεόδωρος Γραμματάς, *Θεατρική Αγωγή και Παιδεία. Διάδραση*, Αθήνα 2017.

περιβαλλόντων και κοινοτήτων μάθησης, που δημιουργούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για αμοιβαία σύνδεση, επικοινωνία, κριτική σκέψη και αλληλεπίδραση. Το θέατρο προσελκύει επίσης τους μαθητές με κάθε τρόπο, καθώς είναι ένα πεδίο έκφρασης, διάδρασης, διαλόγου, συνεργασίας, συμμετοχικότητας, επικοινωνίας και αναστοχασμού, άρα θα μπορούσαμε να πούμε αρκετών γνωρισμάτων, στοιχείων και χαρακτηριστικών κοινών με την τεχνολογία. Κατά συνέπεια, και η θεατρική εκπαίδευση δεν εξαιρείται από την επίδραση της τεχνολογίας.² Αυτή, άλλωστε, η σύγκλιση του θεάτρου και της τεχνολογίας δημιούργησε την ανάγκη να ανανεωθούν, να επικαιροποιηθούν και να επανεξεταστούν οι υπάρχουσες θεατροπαιδαγωγικές μέθοδοι και προσεγγίσεις.

Η εισαγωγή του μοντέλου της *ανεστραμμένης τάξης* (flipped classroom) στην εκπαίδευση, έχει κερδίσει δημοτικότητα τα τελευταία χρόνια, παρόλο που δεν είναι πολύ πρόσφατη. Το μοντέλο αυτό, αποτελεί μια μορφή *μικτής μάθησης* (blended learning), που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στις ΗΠΑ από τους Bergman και Sams το 2007³ και είναι μια καινοτόμος παιδαγωγική προσέγγιση, που συνδυάζει τη δια ζώσης και την εξ αποστάσεως μάθηση.⁴ Πρόκειται για δύο εκπαιδευτικούς, οι οποίοι πρώτοι αξιοποίησαν την προσέγγιση αυτή, ώστε να ανταποκριθούν στην αδυναμία των μαθητών τους να παρακολουθήσουν τη μετωπική διδασκαλία. Εκείνος όμως, που συνέβαλε στο να λάβει μεγάλη διάδοση το μοντέλο, ήταν ο Salman Khan, με τη δημιουργία του ιστοτόπου «Khan Academy»,⁵ στον οποίο αρχικά υπήρχαν ολιγόλεπτα εκπαιδευτικά βίντεο για τις θετικές επιστήμες και αργότερα εμπλουτίστηκε με εκπαιδευτικά βίντεο και από άλλα γνωστικά αντικείμενα. Στην ουσία αποτελεί μία καινοτόμο εκπαιδευτική στρατηγική, που δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό, αξιοποιώντας τις ψηφιακές τεχνολογίες να σχεδιάζει σύγχρονα τεχνολογικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, που επιτρέπουν στους εκπαιδευόμενους να διδάσκονται δια ζώσης με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας και εξ αποστάσεως μέσω του Διαδικτύου.

Σε μια παραδοσιακή διδασκαλία, οι μαθητές μαθαίνουν για το νέο υλικό μέσω παραδόσεων και διαλέξεων στην τάξη και μπορούν να ολοκληρώνουν τις εργασίες τους εκτός σχολικής αίθουσας, στο σπίτι. Στην *ανεστραμμένη μάθηση* (flipped learning) ωστόσο, η τυπική δομή «αντιστρέφεται». Ουσιαστικά, οι παραδοσιακές διδακτικές διαλέξεις αντικαθίστανται από διαδικτυακά προγράμματα ή εκπαιδευτικά βίντεο, τα οποία οι μαθητές καλούνται να παρακολουθήσουν, να κατανοήσουν και να προβληματιστούν στο σπίτι, εκ των προτέρων. Η μέθοδος αυτή, αποσκοπεί στο να καταστήσει τη διδασκαλία πιο

² Κλειώ Φανουράκη, *Το θέατρο στην εκπαίδευση με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών. Στοιχεία διδακτικής μεθοδολογίας*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2016.

³ Jonathan Bergmann - Aaron Sams, *Flip your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day*. ISTE, Oregon and Washington, DC 2012. ISBN 978-1-56484-315-9.

⁴ David Van Alten – C. Phielix – Jeroen Janssen – Liesbeth, Kester, «Effects of Flipping the Classroom on Learning Outcomes and Satisfaction: A Meta-analysis». *Educational Research Review* 28 (2019), σ. 1-18, doi: 10.1016/j.edurev.2019.05.003.

⁵ Yunglung Chen – Yuping Wang – Kinshuk – Nian-Shing Chen, «Is FLIP enough? Or should we use the FLIPPED model instead?». *Computers & Education* 79 (2014), σ. 16-27, <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.07.004>.

ενεργητική και μαθητοκεντρική σε σχέση με τις παραδοσιακές μεθόδους. Η ευρεία χρήση των εκπαιδευτικών πολυμέσων επιτρέπει τη διανομή νέων πληροφοριών στο σπίτι, πριν από κάθε μάθημα, απαλλάσσοντας το διαθέσιμο χρόνο της τάξης από το βάρος της παρουσίας του περιεχομένου. Αντ' αυτού, οι μαθητές προσέρχονται στη σχολική αίθουσα, έτοιμοι να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους και ο πολύτιμος χρόνος της τάξης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενθάρρυνση της ανάπτυξης ανωτέρων δεξιοτήτων σκέψης, όπως η ανάλυση, η αξιολόγηση και η δημιουργία.

Το παρόν μελέτημα, προσπαθεί αρχικά να διερευνήσει την ύπαρξη ερευνητικών προσπαθειών εφαρμογής του μοντέλου της ανεστραμμένης τάξης στο πεδίο της θεατρικής/δραματικής εκπαίδευσης και ακολούθως να σταθμίσει τις προοπτικές και τη δυναμική εφαρμογής του για το θέατρο/δράμα στην εκπαίδευση, ως μία διαφορετική, καινοτόμο μεθοδολογική προσέγγιση και διάσταση.

Η εφαρμογή του μοντέλου της «ανεστραμμένης τάξης» στην εκπαίδευση

Σε μια ανεστραμμένη τάξη, οι μαθητές εκτίθενται σε νέο περιεχόμενο εκτός της συμβατικής σχολικής αίθουσας, συχνά μέσω προ-ηχογραφημένων ή έτοιμων βίντεο, ηλεκτρονικών βιβλίων ή και άλλου υλικού ψηφιακών μέσων. Αυτό επιτρέπει τη μαθησιακή αυτορρύθμιση στους μαθητές, οι οποίοι έχουν πρόσβαση στο υλικό με το δικό τους τρόπο και ρυθμό, χωρίς τους περιορισμούς του χρόνου της τάξης. Μπορεί έτσι να παρέχεται και μια μαθησιακή εμπειρία, προσαρμοσμένη στις ανάγκες του κάθε μαθητή ξεχωριστά. Οι μαθητές μπορούν να επανεξετάζουν το περιεχόμενο, όσο συχνά χρειάζεται για την αποτελεσματική κατανόηση των εννοιών. Στο μοντέλο της ανεστραμμένης μάθησης, ο χρόνος της τάξης δύναται να αφιερωθεί σε πιο διαδραστικές και ελκυστικές δραστηριότητες, όπως συζητήσεις, συνεργατικά έργα, ασκήσεις επίλυσης προβλημάτων, ομαδικές εργασίες, πειράματα και άλλες πρακτικές δραστηριότητες που απαιτούν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν το ρόλο του διευκολυντή, καθοδηγώντας και υποστηρίζοντας τους μαθητές να χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους, να θέτουν ερωτήσεις και να εμπλέκονται σε βαθύτερες μαθησιακές εμπειρίες. Έτσι, προάγεται ένα πιο διαδραστικό και συμμετοχικό περιβάλλον μάθησης.

Ωστόσο, η ανεστραμμένη τάξη σε καμία περίπτωση δεν υποκαθιστά και δεν μειώνει το ρόλο του εκπαιδευτικού. Αντιθέτως, οι πιο ενδιαφέρουσες πτυχές της είναι, η μεγιστοποίηση του χρόνου των εκπαιδευτικών για προσωπική επαφή με το μαθητή και η δυνατότητα ανάπτυξης συνεργατικών δραστηριοτήτων, προς όφελος των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός απαλλάσσεται από παθητικές διαλέξεις στις αίθουσες και μετατρέπεται σε διοργανωτή, ενορχηστρωτή και καθοδηγητή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο ρόλος του μετατοπίζεται από τον παραδοσιακό τρόπο παράδοσης του μαθήματος στην καθοδήγηση και υποστήριξη, ικανοποιώντας και τις εξατομικευμένες ανάγκες των μαθητών.⁶ Από την άλλη

⁶ Jacob L. Bishop – Matthew A. Verleger, «The Flipped Classroom: A Survey of the Research», *ASEE Annual Conference & Exposition*, Atlanta, Georgia 2013, σ. 23-120.

μεριά, ο μαθητής, αξιοποιώντας και τα ψηφιακά μέσα, απομακρύνεται από την παθητική ακρόαση και αποκτά έναν πιο ενεργητικό ρόλο. Αυτό τον βοηθά να προβεί σε αναλύσεις και να αναστοχαστεί, ενεργοποιώντας την ανάπτυξη δεξιοτήτων μεταγνωστικού επιπέδου.⁷ Η διδακτική προσέγγιση της ανεστραμμένης τάξης, σε γενικές γραμμές, αποτελείται από το παρακάτω τρίπτυχο:

- i) Πριν από την τάξη (pre-class): όπου οι μαθητές εισάγονται σε μία νέα διδακτική ενότητα ενός γνωστικού αντικείμενου με την αρωγή κατάλληλα σχεδιασμένου και εύκολα προσβάσιμου ψηφιακού υλικού (π.χ. διαδραστικά ή βίντεο δημοσίευσης, διαδραστικές παρουσιάσεις, κουίζ, κ.λπ), το οποίο έχει σχεδιαστεί από τον εκπαιδευτικό και αναρτηθεί σε κάποιο από τα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (ΣΔΜ), όπως τα Moodle, e-Class, e-me, κ.λπ. Οι βιντεοδιαλέξεις μπορούν να αξιοποιηθούν είτε για την παρουσίαση του περιεχομένου του μαθήματος, είτε ως διαγνωστικά εργαλεία του βαθμού κατανόησης των διδασκόμενων εννοιών. Αυτές είτε ανακτώνται έτοιμες από ιστότοπους ελεύθερης διανομής βίντεο (YouTube EDU, TeacherTube, iTunes U, slideboom.com, κ.λπ.), είτε δημιουργούνται με διάφορα κατάλληλα λογισμικά (π.χ. το δημοφιλές online εργαλείο ScreencastO-Matic) και άλλα ψηφιακά εργαλεία. Οι μαθητές καλούνται να παρακολουθούν αυτόνομα το μάθημα στο σπίτι, να μελετούν το υλικό, να αλληλεπιδρούν μαζί του και να αναστοχάζονται κριτικά.
- ii) Μέσα στην τάξη (in-class): στη διάρκεια συνάντησης στην τάξη, οι μαθητές έχοντας στο νου τις νεοαποκτηθείσες γνώσεις εκφράζουν τις παρατηρήσεις, διατυπώνουν τις απορίες τους και προχωρούν σε εργασίες και δραστηριότητες με την υποστήριξη και καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων αποτελούν οι συνεργασίες σε πλαίσιο ομάδας, η επίλυση προβλημάτων, οι ομαδικές συζητήσεις, οι πρακτικές εφαρμογές, τα παιχνίδια, η παρουσίαση project, η ενασχόληση με προβλήματα πραγματικής ζωής, κ.ά.
- iii) Μετά την τάξη (post-class): οι μαθητές με την παρώθηση του εκπαιδευτικού προχωρούν σε περαιτέρω αναστοχασμό για το υλικό, το εμπλουτίζουν, το αξιολογούν και αναζητούν τρόπους συσχέτισής του με καταστάσεις της πραγματικής ζωής, οδηγούμενοι στην ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων. Εφόσον υπάρχουν αδυναμίες ως προς την πρόσληψη της γνώσης, έχουν τη δυνατότητα να ανατρέξουν στο ψηφιακό υλικό και να αναστοχαστούν πάνω σε αυτό.

Η παιδαγωγική αξία της ανεστραμμένης τάξης απορρέει από τα ερευνητικά δεδομένα που προκύπτουν από τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση διδακτικών παρεμβάσεων. Από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας προκύπτει ότι οι μαθητές ανταποκρίνονται θετικά και εκφράζουν υψηλά επίπεδα

⁷ Maggie Hutchings – Anne Quinney, «The flipped classroom, disruptive pedagogies, enabling technologies and wicked problems: responding to 'the bomb in the Basement'», *Electronic Journal of e-learning* 13.2 (2015), σ. 106-119.

ικανοποίησης από την εφαρμογή της, ενισχύεται η κατανόηση του μαθήματος και σε αρκετές περιπτώσεις σημειώνονται βελτιωμένα μαθησιακά αποτελέσματα.⁸ Σε έρευνα που διεξήχθη, σχετικά με πιθανές επιπτώσεις του μοντέλου της ανεστραμμένης τάξης στις ακαδημαϊκές επιδόσεις, τις μαθησιακές στάσεις και τα επίπεδα συμμετοχής των μαθητών αγγλικής γλώσσας, τα αποτελέσματα ήταν περισσότερο θετικά σε σύγκριση με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας. Μέσω της προσέγγισης αυτής, οι μαθητές βοηθήθηκαν να επιτύχουν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα, να αναπτύξουν καλύτερη στάση απέναντι στις μαθησιακές τους εμπειρίες και να αφιερώσουν μεγαλύτερη προσπάθεια στη μαθησιακή διαδικασία.⁹ Ανάμεσα στις δυνατότητες της ανεστραμμένης τάξης, αναφέρονται η αυτονομία μελέτης του υλικού, η εμπλοκή των μαθητών, η καλύτερη διαχείριση του διδακτικού χρόνου από τους εκπαιδευτικούς, η αύξηση της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης με τον εκπαιδευτικό, η ενίσχυση της συνεργασίας μέσω των συνεργατικών δραστηριοτήτων, η ενίσχυση της αυτορρύθμισης και της αυτονομίας των μαθητών και η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και των «ήπιων δεξιοτήτων».¹⁰

Ωστόσο, παρά τα πλείστα οφέλη, συχνά εγείρονται αρκετοί προβληματισμοί, που εστιάζουν στην αδυναμία των μαθητών να προχωρήσουν στην αυτοοργάνωση και την αυτορρύθμιση της μελέτης τους,¹¹ στην άνιση πρόσβαση και σύνδεσή τους στο Διαδίκτυο και στην έλλειψη τεχνολογικών υποδομών,¹² στην αδυναμία εστίασης στην παρακολούθηση των βιντεοδιαλέξεων και στην απουσία της διαπροσωπικής επαφής στο πλαίσιο της πρώτης επαφής τους με τη νέα γνώση. Είναι επίσης καθολικά αποδεκτό, πως ένας τέτοιος εκπαιδευτικός σχεδιασμός, απαιτεί χρονοβόρα προετοιμασία για τη δημιουργία του υλικού από τους εκπαιδευτικούς.

Στη χώρα μας, το μοντέλο της ανεστραμμένης τάξης εμφανίστηκε στη δημόσια συζήτηση και αξιοποιήθηκε σποραδικά από κάποιους εκπαιδευτικούς, κυρίως κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19. Από το 2016 λειτουργεί ο ιστότοπος «Flipped classroom» στο πλαίσιο του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου

⁸ Keshia Dixon – Jillian L. Wendt, «Science motivation and achievement among minority urban high school students: An examination of the flipped classroom model», *Journal of Science Education and Technology* 30 (2021), σ. 642-657 · Hector Galindo-Dominguez, «Flipped classroom in the educational system», *Educational Technology & Society* 24.3 (2021), σ. 44-60.

⁹ Hsiu-Ting Hung, «Flipping the classroom for English language learners to foster active learning», *Computer Assisted Language Learning* 28.1 (2015), σ. 81-96, DOI: 10.1080/09588221.2014.967701.

¹⁰ Ru Wang, «An investigation of the use of the “Flipped classroom” pedagogy in secondary English language classrooms», *Journal of Information Technology Education: Innovations in Practice* 16 (2017) σ. 1-20 · L.K. Yueh – David Hassell, The Use of Flipped Classrooms in a Higher Education Setting: Students’ Perspectives. *Computer Assisted Language Learning*, 23.4 (2022), σ. 120-138.

¹¹ Siti Hajar Halili – Abdul Rafiza Razak – Zamzami Zainuddin, «Enhancing collaborative learning in flipped classroom», *Australian Journal of Basic and Applied Sciences* 9.7 (2015), σ. 147-149.

¹² Benjamin Aidoo – Johnson Tsyawo – Francis Quansah – Sampson Kwadwo Boateng, «Students’ Learning Experiences in a Flipped Classroom: A Case Study in Ghana», *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology* 18.1 (2022), σ. 67-85.

(ΠΣΔ) (www.sch.gr), για την ανταλλαγή απόψεων, ιδεών, αποτελεσμάτων ερευνών και καλών πρακτικών.¹³

Το μοντέλο της «ανεστραμμένης τάξης» για το θέατρο/δράμα στην εκπαίδευση

Ελάχιστες απόπειρες φαίνεται να είναι καταγεγραμμένες, αναφορικά με την ερευνητική αποτίμηση της εφαρμογής του μοντέλου της ανεστραμμένης τάξης στη θεατρική/δραματική εκπαίδευση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αρκετοί εκπαιδευτικοί δεν έχουν αποπειραθεί ή δεν προσπάθησαν να το εφαρμόσουν σε κάποια εκπαιδευτική διαδικασία.

Η McNamara,¹⁴ μέσα από το πρίσμα της διδασκαλίας στην ανεστραμμένη τάξη, προτείνει στο κείμενό της παιδαγωγικές πρακτικές για την ενίσχυση της δυναμικής ενεργητικής συμμετοχής και εμπλοκής των μαθητών, για την προώθηση της κατανόησης της μάθησης, ως κυκλικής διαδικασίας της αναθεωρημένης ταξινόμησης του Bloom. Εκτός από τις προτάσεις, που μπορούν να υποστηρίξουν την υβριδική παράδοση της εκπαίδευσης ηθοποιών, που παρέχεται τόσο σε δια ζώσης, όσο και σε δια ζώσης/διαδικτυακές πλατφόρμες, εξετάζει μέσα από την εργασία της, μια προσέγγιση πρόβας για την ανάπτυξη ρόλων των σπουδαστών στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ηθοποιών σε ένα βρετανικό ωδείο. Η μαθησιακή εμπειρία αναλύεται και μια επισκόπηση των μεθοδολογιών δύο κορυφαίων επαγγελματιών, εφαρμόζεται μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Ο Keith Burt, κάτοχος του ιστολογίου (blog) με την ονομασία «Burt's Drama», σε μία του παρουσίαση, που έγινε στο συνέδριο «Global Schools Alliance» τον Οκτώβριο του 2020, μίλησε για τα οφέλη, αλλά και τους τυχόν προβληματισμούς, που μπορούν να προέλθουν από την εφαρμογή του μοντέλου της ανεστραμμένης τάξης στη θεατρική εκπαίδευση. Στο γενικότερο ερώτημα του, «πώς μπορούν να επωφεληθούν οι μαθητές/τριες;» ανέφερε ότι οι μαθητές:¹⁵

- δουλεύουν πιο συνεργατικά,
- ξοδεύουν περισσότερο χρόνο για να δουλέψουν με τις συμβάσεις του δράματος και να τις κατακτήσουν,
- μελετούν σε βάθος τις ενότητες και τις έννοιες των στόχων μέσω συζητήσεων, αντιπαραθέσεων και άλλων δραστηριοτήτων που προάγουν δεξιότητες σκέψης ανωτέρου επιπέδου,
- έχουν περισσότερο χρόνο πρόσβασης στον εκπαιδευτικό, για να ξεπεράσουν τις παρανοήσεις και τα προβλήματα που έχουν,
- είναι πιο κριτικοί απέναντι στην εργασία τους,
- έχουν κατακτήσει ταχύτερα την ορολογία,

¹³ <https://blogs.sch.gr/groups/flippedclassroom/>.

¹⁴ Anna McNamara, «Flipping the creative conservatoire classroom», *Theatre, Dance and Performance Training* 12:4 (2021), σ. 528-539, DOI: 10.1080/19443927.2020.1864462.

¹⁵ Keith Burt, *15 Minute Drama CPD: Flipped Learning*, 11/02/20, <https://burtsdrama.com/2020/11/02/15-minute-drama-cpd-flipped-learning/> [14-5-23].

~ 558 ~

- το επίπεδο της εργασίας τους έχει αυξηθεί,
- ασχολούνται περισσότερη ώρα με το μάθημα,
- μαθαίνουν μέσω της ενεργητικής μάθησης.

Αντίστοιχα, στα δεδομένα που πρέπει να ληφθούν υπόψιν, κυρίως από τους εκπαιδευτικούς, ο ίδιος θέτει τα παρακάτω ερωτήματα:¹⁶

- Ποια είναι η προέλευση των βίντεο και θα πρέπει να δημιουργούνται από τους ίδιους, τους εκπαιδευτικούς;
- Ποιος είναι ο τρόπος πρόσβασης των μαθητών στο βίντεο και τι συμβαίνει αν δεν το παρακολουθήσουν;

Η δημιουργία ενός βίντεο, είναι προαιρετική για τους εκπαιδευτικούς και προτιμάται στην περίπτωση που, οποιοδήποτε άλλο διαθέσιμο βίντεο, δεν πληροί τις προϋποθέσεις, που έχουν τεθεί από τους στόχους του μαθήματος. Δεδομένου ότι η ανεστραμμένη μάθηση ως μεθοδολογία δεν είναι πρόσφατη, υπάρχουν ήδη διαθέσιμα πολλά βίντεο με αρκετά ευρεία θεματολογία. Η ποιότητά τους ποικίλλει, τόσο ως παραγωγή, όσο και ως περιεχόμενο, με το τελευταίο να έχει και την πιο βαρύνουσα σημασία.

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, ο Burt αναφέρει, πως οι απαντήσεις σε αυτά είναι ποικίλες και απλές. Οι μαθητές μπορούν να έχουν πρόσβαση στο βίντεο με διάφορους τρόπους, όπως μέσω διαφόρων ιστοτόπων ή ιστολογίων, σχολικών εικονικών μαθησιακών περιβαλλόντων (Virtual Learning Environments ή VLE's), ακόμη και μέσω αποθηκευτικών δίσκων σε μορφή «USB». Ομοίως, αν οι μαθητές δεν έχουν παρακολουθήσει προηγουμένως στο σπίτι το βίντεο, δεν είναι τόσο σημαντικό να τους ζητηθεί να το παρακολουθήσουν στην αρχή του μαθήματος στην τάξη. Θα μπορούσε, συνεχίζει ο ίδιος, αυτή η ευκαιρία να μετατραπεί σε διαδικασία μάθησης και να αντληθούν πληροφορίες στην τάξη μετέπειτα, μέσω ερωτήσεων, διαλόγου και αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικού και μαθητών. Το μάθημα επικεντρώνεται, στο κατά πόσο οι μαθητές έχουν κατανοήσει αυτά που έχουν παρακολουθήσει και παρέχει τις απαραίτητες παρεμβάσεις, για να καλύψει τα οποιαδήποτε κενά τους. Η εργασία στο σπίτι, κατ' αυτόν τον τρόπο, μετατρέπεται σε μαθησιακή δραστηριότητα και, στην περίπτωση της ανεστραμμένης μάθησης, σε καταγραφή της διδασκαλίας.¹⁷

Το μοντέλο της ανεστραμμένης μάθησης, μπορεί να εφαρμοστεί στην εκπαίδευση στο θέατρο, για να αυξήσει τη δέσμευση των μαθητών, να συντελέσει στην κατανόηση των θεατρικών εννοιών και να ενθαρρύνει τη δημιουργική έκφραση. Αρκετά συχνά, οι μαθητές καλούνται να ενημερωθούν για διάφορες πτυχές του θεάτρου ή μιας θεατρικής παράστασης, όπως η πλοκή, το ιστορικό πλαίσιο, η ανάλυση χαρακτήρων και συγκεκριμένες τεχνικές υποκριτικής, φωνητικές ασκήσεις, κινήσεις του σώματος και τεχνικές αυτοσχεδιασμού. Η προσέγγιση αυτή, δίνει τη δυνατότητα μελέτης αυτών των θεμάτων εκτός του σχολικού περιβάλλοντος και της τάξης, μέσω βίντεο, ηλεκτρονικών μέσων και

¹⁶ Στο ίδιο.

¹⁷ Στο ίδιο.

διαδικτυακών πόρων. Αυτό επιτρέπει στους μαθητές, να μελετήσουν το συγκεκριμένο υλικό στο δικό τους τόπο και χρόνο και στο δικό τους ρυθμό και να έρχονται στην τάξη με μια βασική κατανόηση των όσων θα ασχοληθούν και θα καταπιαστούν. Το κέρδος αυτό του χρόνου εκμάθησης των βασικών σημείων εκκίνησης παρέχει μετέπειτα τη δυνατότητα σε μαθητές και εκπαιδευτικούς, να επικεντρωθούν αρκετά σε πρακτικές δραστηριότητες, όπως ασκήσεις και πρόβες. Επίσης, οι δραστηριότητες στην τάξη μπορούν να επικεντρωθούν σε γενικότερες παρατηρήσεις, στην ανταλλαγή ιδεών και στον προβληματισμό σχετικά με τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται.

Άλλες δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν την παρακολούθηση βιντεοσκοπημένων θεατρικών παραστάσεων με σκοπό την αξιολόγηση κάποιων στοιχείων όπως η υποκριτική, η σκηνοθεσία, η σκηνογραφία ή την ανάλυση θεατρικών έργων, σεναρίων και παραστάσεων. Τα θέματα, οι χαρακτήρες, η δομή της πλοκής και τα ερμηνευτικά στοιχεία μπορούν να εξεταστούν στον δικό τους χρόνο. Στην τάξη, τέτοιες αναλύσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βάση για ενδιαφέρουσες συζητήσεις, αντιπαραθέσεις και δραστηριότητες κριτικής σκέψης. Οι μαθητές μπορούν να μοιραστούν τις απόψεις τους, να αμφισβητήσουν υποθέσεις και να εξερευνήσουν από κοινού διαφορετικές ερμηνείες.

Κατά συνέπεια, οι μαθητές μπορούν να εφαρμόζουν τις γνώσεις άμεσα, να λαμβάνουν ανατροφοδότηση σε πραγματικό χρόνο από τον εκπαιδευτικό και να συμμετέχουν σε συνεργατικές θεατρικές εμπειρίες. Η χρήση της ανεστραμμένης μάθησης στη θεατρική/δραματική εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τις παραστατικές τέχνες, να βελτιώσουν τις υποκριτικές τους δεξιότητες, να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα και την αυτοέκφρασή τους με έναν πιο ελκυστικό και διαδραστικό τρόπο.

Συζήτηση και συμπεράσματα

Η Θεατρική Αγωγή είναι ένας καλλιτεχνικός και παιδευτικός κλάδος, που συντελεί στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών και στη σωματική και πνευματική τους ανάπτυξη.¹⁸ Εξελίσσει επίσης την αισθητική και την ομαδικότητα των μαθητών, προάγει τις γλωσσικές δεξιότητες, τον σωματικό συντονισμό, τη δημιουργικότητα και την ολοκληρωμένη ανάπτυξη.¹⁹ Η ανθρώπινη αλληλεπίδραση, η επαφή και η επικοινωνία είναι απαραίτητα στοιχεία στη θεατρική εκπαίδευση. Το θέατρο στην εκπαίδευση συσχετίζει διάφορες θεωρίες μαθητοκεντρικής εκπαίδευσης διάσημων μελετητών όπως οι Dewey, Piaget, Vygotsky και Bruner, κυρίως με θεατρικές πρακτικές που βασίζονται στην ενέργεια, τον αυτοσχεδιασμό, τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση. Η φύση του θεάτρου και οι διάφορες μορφές του δημιουργούν

¹⁸ Σίμος Παπαδόπουλος, *Παιδαγωγική του Θεάτρου*, Αθήνα 2010, σ. 47.

¹⁹ He Gong, «Application of Multimedia Human - Computer Interaction Technology in Preschool Children Drama Education», *Advances in Multimedia* (2022), σ. 11 <https://doi.org/10.1155/2022/63880572022>. Κωνσταντίνος Μαστροθανάσης - Μαρία Κλαδάκη, «Η διδασκαλία της ανάγνωσης με τη μέθοδο του θεάτρου των Αναγνωστών: Συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση και μετα-ανάλυση της τριακονταετίας 1990-2020», *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* 73 (2022), σ. 142-163.

παιγνιώδεις και βιωματικές συνθήκες και κινητοποιούν τους μαθητές στην πορεία προς τη μαθητοκεντρική γνώση.²⁰ Οι δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί και ενσωματωθεί σε ένα συγκεκριμένο θεατρικό/δραματικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, παρέχουν πολλαπλά ερεθίσματα και σημαντικές ευκαιρίες για αποτελεσματική διεπιστημονική βιωματική μάθηση.²¹ Οι μαθητές αλληλεπιδρούν και αναπτύσσουν την ενεργητική ακρόαση, την ενσυναίσθηση, τον σεβασμό προς τους συνομηλίκους και άλλες κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες. Το εκπαιδευτικό θέατρο/δράμα μπορεί να είναι ένας κατάλληλος τρόπος, για να ενθαρρυνθούν οι μαθητές να επεξεργάζονται νέες ιδέες, αντί να απορροφούν παθητικά πληροφορίες.²² Αυτό οδηγεί στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών, μια δεξιότητα ζωής που θεωρείται ζωτικής σημασίας για την παρούσα και τη μελλοντική τους ζωή, τόσο σε προσωπικό, όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο.

Οι εκπαιδευτικοί άλλων γνωστικών αντικειμένων τονίζουν συχνά τη συμβολή του θεάτρου, ως μια διασκεδαστική και αποτελεσματική βιωματική και διαθεματική δραστηριότητα, που πολλές φορές βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν και να εμπεδώσουν ευκολότερα, δύσκολες και σύνθετες γνωστικές έννοιες. Το θέατρο στοχεύει στην τόνωση της ανάπτυξης της δημιουργικότητας, της φαντασίας, των αλληλεπιδράσεων, της ελεύθερης έκφρασης, της συμμετοχής και της κριτικής σκέψης και τελικά στην ολιστική ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή. Έτσι, η μάθηση μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο αποκτά νόημα και μετατρέπεται σε κάτι αυθεντικό και ουσιαστικό, μέσα από ενεργητικές διαδικασίες και συμμετοχικές και συνεργατικές δραστηριότητες. Παρόλο που το θέατρο εμπεριέχει στοιχεία διάδρασης, επικοινωνίας, συνεργασίας και ομαδικότητας, τα διάφορα ψηφιακά μέσα και εργαλεία μπορούν να λειτουργούν διαμεσολαβητικά και να θέτουν το μαθητή στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.²³ Η Φανουράκη επίσης, αφού εξήρε τον σημαντικό, ουσιώδη και καινοτόμο ρόλο που παίζουν οι ψηφιακές τεχνολογίες για το θέατρο/δράμα στην εκπαίδευση, αποκαλεί αυτή τη σύγκλιση, ως «μία σύγχρονη μεθοδολογία και μορφή του θεάτρου στην εκπαίδευση, με καλλιτεχνικές και παιδαγωγικές προεκτάσεις».²⁴ Αναπόφευκτα, η αξιοποίηση και ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών και στη θεατρική/δραματική εκπαίδευση δημιούργησε ανάγκες υιοθέτησης και άλλων νέων θεατροπαιδαγωγικών προσεγγίσεων, όπως μεταξύ άλλων και του μοντέλου της ανεστραμμένης τάξης.

Η μικτή μάθηση αποτελεί μία καινοτόμα και ιδιαίτερα δημοφιλή παιδαγωγική προσέγγιση, η οποία συνδυάζει την πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία με τη μάθηση μέσω Διαδικτύου.²⁵ Μεγιστοποιεί τα μαθησιακά

²⁰ Θεόδωρος Γραμματάς, *Θέατρο και Παιδεία*. Τελέθριον, Αθήνα 2009, σ. 441.

²¹ Κλειώ Φανουράκη, *Θεατρική αγωγή και Δεξιότητες μάθησης. Δεξιότητες 21ου αιώνα (4cs). Εργαστήρια Δεξιοτήτων. Θεματική Ενότητα Ζω καλύτερα - Ευ ζην*. ΙΕΠ, ΥΠΑΙΘ 2021, σ. 42-43.

²² Marie Jeanne McNaughton, «Educational drama in education for sustainable development: Ecopedagogy in action», *Pedagogy, Culture & Society* 18.3 (2010), σ. 289-308.

²³ Barry Houlihan - Catherine Morris, «Introduction - performing in digital in the COVID-19 era», *Research in Drama Education* 27.2 (2022), σ. 157-167, DOI: 10.1080/13569783.2022.2064214.

²⁴ Φανουράκη, *Το θέατρο στην εκπαίδευση*, σ. 43.

²⁵ Lisa R. Halverson - Kristian J. Spring - Sabrina Huyett - Curties R., Henrie - Charles R. Graham, «Blended Learning Research in Higher Education and K-12 Settings», in J. M. Spector - B. B. Lockee

αποτελέσματα²⁶ ενεργοποιώντας την επικοινωνία και αλληλεπίδραση μαθητών και διδασκόντων, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της μάθησης και παρέχοντας στους μαθητές πρόσβαση σε πόρους και υπηρεσίες.²⁷ Ένα από τα πλεονεκτήματα αυτού του μοντέλου είναι ότι παρέχει περισσότερες ευκαιρίες στους μαθητές να αναπτύξουν υψηλότερα επίπεδα σκέψης, καθώς απελευθερώνει το χρόνο της τάξης και παρέχει ευκαιρίες για συμμετοχή, αλληλεπίδραση και ενεργητική μάθηση.²⁸ Έτσι, οι μαθητές μπορούν να ανταποκριθούν σε γνωστικές λειτουργίες χαμηλότερου επιπέδου (μνήμη, κατανόηση, εφαρμογή) εκτός της τάξης και να επικεντρωθούν σε υψηλότερα επίπεδα (ανάλυση, αξιολόγηση, δημιουργία) εντός της τάξης, υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, ακολουθώντας την αναθεωρημένη ταξινόμια στόχων των Bloom και Anderson.²⁹ Το μοντέλο αυτό-μπορεί να εφαρμοστεί και στα τρία επίπεδα εκπαίδευσης, όπως τονίζεται στη βιβλιογραφική ανασκόπηση.³⁰ Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν ένα βίντεο ή άλλο ψηφιακό υλικό ως εργασία για το σπίτι, όσες φορές επιθυμούν, μέχρι να κατανοήσουν το περιεχόμενό του, στον ελεύθερο χρόνο τους χωρίς περισπασμούς, κάτι που δεν είναι πάντα δυνατό, όταν το μάθημα παραδίδεται δια ζώσης. Στη συνέχεια, η διαδικασία του μαθήματος εστιάζει στην εφαρμογή και την αξιολόγηση αυτής της γνώσης.

Αυτή η αντιστροφή των δραστηριοτήτων του σπιτιού και της τάξης επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να αναλάβουν ένα νέο ρόλο, ως διευκολυντές της προσπάθειας των μαθητών, ενώ οι συμμαθητές τους γίνονται συνεργάτες και φορείς νέων ιδεών. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συνεργαστούν στενότερα με τους μαθητές στην τάξη, να λαμβάνουν περισσότερη ανατροφοδότηση σχετικά με τους τομείς δυσκολίας και να κατανέμουν τον χρόνο αναλόγως. Με

– M. D. Childress (eds.), *Learning, Design, and Technology: An International Compendium of Theory, Research, Practice, and Policy*, Springer International Publishing (2017), σ. 1–30, doi: 10.1007/978-3-319-17727-4_31-1.

²⁶ Vassilis Zakopoulos, «A Framework to Identify Students at Risk in Blended Business Informatics Courses: A Case Study on Moodle», *International Journal of Economics & Business Administration (IJEBA)* 10.1 (2022), σ. 239-247.

²⁷ Ioannis Georgakopoulos – Miltiadis Chalikias - Vassilis Zakopoulos – Evangelia Kossieri, «Identifying factors of students' failure in blended courses by analyzing students' engagement data», *Education Sciences* 10.9 (2020), σ. 242-255, doi:10.3390/educsci10090242.

²⁸ Benjamin, Aidoo – Johnson, Tsyawo – Francis, Quansah – Sampson Kwadwo, Boateng, «Students' Learning Experiences in a Flipped Classroom: A Case Study in Ghana», *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology* 18.1 (2022), σ. 67-85.

²⁹ Lorin W. Anderson – David R. Krathwohl (eds.), *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Longman, New York 2001.

³⁰ Γεώργιος Κουτρομάνος – Χαράλαμπος Μουζάκης – Βικτωρία Κατσιγιάννη – Γρηγόριος Ζερβός – Γιάννης Σουδίας, «Η επίδραση της ανεστραμμένης τάξης στις στάσεις και τις αντιλήψεις των μαθητών για τα μαθηματικά: Μια μελέτη περίπτωσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση», *Παιδαγωγική επιθεώρηση* 62 (2016), σ. 75-91 · Καλλιόπη Ναυπλιώτη – Αθανάσιος Τζιμογιάννης, «Το μοντέλο της ανεστραμμένης διδασκαλίας στο Δημοτικό Σχολείο: Μία Μελέτη Περίπτωσης στο μάθημα Γεωγραφίας της Στ' τάξης», *Συνέδριο της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση* 2017, σ. 381-392 · Husam Jasim Mohammed – H. A. Daham, «Analytic hierarchy process for evaluating flipped classroom learning». *Comput. Mater. Contin* 66.3 (2021), σ. 2229-2239, doi: <http://dx.doi.org/10.32604/cmc.2021.014445>.

αυτόν τον τρόπο, η διδασκαλία προσαρμόζεται ευκολότερα στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της ομάδας των μαθητών. Ένα ευρύ φάσμα σύγχρονων ψηφιακών πόρων και εργαλείων μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διευκόλυνση της προσέγγισης της ανεστραμμένης τάξης, αλλά τα διαδικτυακά βίντεο είναι αυτά που φαίνεται να έχουν γίνει περισσότερο δημοφιλή. Συχνά αυτά τα βίντεο είναι σύντομα και μπορούν εύκολα να αφομοιωθούν από τους μαθητές που ακούνε το υλικό για πρώτη φορά. Φυσικά, οι εκπαιδευτικοί είναι ελεύθεροι να δημιουργήσουν τα δικά τους βίντεο και γενικότερα το δικό τους υλικό, έτσι ώστε να καθοδηγήσουν περισσότερο στοχευμένα τους μαθητές στο περιεχόμενο που θα παρακολουθήσουν, πριν επανέλθουν στην τάξη τους.

Αυτό βέβαια προϋποθέτει οι εκπαιδευτικοί να είναι σε θέση να κατανοούν και να σχεδιάζουν ένα σύγχρονο τεχνολογικό, ψηφιακά ενισχυμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον που επιτρέπει τον συνδυασμό της δια ζώσης και της εξ αποστάσεως μάθησης. Ταυτόχρονα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού αλλάζει από παραδοσιακό σε υποστηρικτικό, διαμεσολαβητικό και καθοδηγητικό, ενώ παραμένει πάντα αναπόσπαστο και σημαντικό μέρος της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού παραμένει σπουδαίος και πάντα πολύ σημαντικός. Αυτό όμως δημιουργεί και πολλές επιμορφωτικές ανάγκες, ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορέσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις αυτές. Υπάρχει πάντα η ανάγκη επικαιροποίησης της γνώσης, ιδιαίτερα όταν εισάγονται νέα μεθοδολογικά μοντέλα και παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Μέσω αυτού του μοντέλου, προωθείται μια ενεργητική, μαθητοκεντρική παιδαγωγική προσέγγιση, η οποία ενθαρρύνει τους μαθητές να αναλύουν και να προβληματίζονται, αντιμετωπίζοντας τα υψηλότερα επίπεδα της αναθεωρημένης στοχοθεσίας του Bloom³¹ και αναπτύσσοντας δεξιότητες μεταγνωστικού επιπέδου,³² συμπεριλαμβανομένων της ανάλυσης, της αξιολόγησης, της δημιουργίας και της επίλυσης προβλημάτων.

Το μοντέλο αποκαλύπτει αρκετά πλεονεκτήματα μέσω των ευρημάτων διαφόρων ερευνητικών μελετών κατά την εφαρμογή του σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα,³³ αλλά τονίζει ιδιαίτερα τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές στην οργάνωση και αυτορρύθμιση της μάθησής τους³⁴ και τις αδυναμίες που συνδέονται με την έλλειψη τεχνολογικής και διαδικτυακής υποδομής.³⁵ Γενικότερα, η εφαρμογή αυτού του μοντέλου

³¹ Lorin W. Anderson – David R. Krathwohl (eds.), *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Longman, New York 2001, σ. 352.

³² Maggie Hutchings – Anne, Quinney, «The flipped classroom, disruptive pedagogies, enabling technologies and wicked problems: responding to 'the bomb in the Basement'», *Electronic Journal of e-learning* 13.2 (2015), σ. 106-119.

³³ Chanakan, Sojayapan – Jintavee, Khlaisang, «The effect of a flipped classroom with online group investigation on students' team learning ability», *Kasetsart Journal of Social Sciences* 41.1 (2020), σ. 28-33.

³⁴ Siti Hajar, Halili – Rafiza Abdul, Razak – Zamzami, Zainuddin, «Enhancing collaborative learning in flipped classroom», *Australian Journal of Basic and Applied Sciences* 9.7 (2015), σ. 147-149.

³⁵ Benjamin, Aidoo – Johnson, Tsyawo – Francis, Quansah – Sampson Kwadwo, Boateng, «Students' Learning Experiences in a Flipped Classroom: A Case Study in Ghana», *International Journal of*

δημιουργεί ευνοϊκές και ευεργετικές συνθήκες για τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών, παρέχει ισχυρά κίνητρα για την εμπλοκή και την ενεργό συμμετοχή και την αλληλεπίδραση των μαθητών στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και στοχεύει στην ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων και των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα. Οι μαθητές μπορούν να εργάζονται σε ομάδες, να συμμετέχουν σε δραστηριότητες δημιουργίας κοινότητας, να εξασκούνται μαζί σε πρόβες και δράσεις και να παρέχουν εποικοδομητική ανατροφοδότηση στους συμμαθητές τους. Αυτό το συνεργατικό περιβάλλον προάγει την ομαδική εργασία, τις επικοινωνιακές δεξιότητες και την ενσυναίσθηση μεταξύ των μαθητών.

Το μοντέλο της ανεστραμμένης τάξης απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό και εφαρμογή, ώστε το αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας να θεωρηθεί αποτελεσματικό. Ωστόσο, οι προκλήσεις για τους εκπαιδευτικούς είναι αρκετές και μεγάλες, καθώς καλούνται να δημιουργήσουν υψηλής ποιότητας υλικό που οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν εκτός τάξης, να παρακολουθούν την πρόοδό τους και να διασφαλίζουν ότι είναι προετοιμασμένοι για τις δραστηριότητες της τάξης. Επιπλέον, μέλημά τους είναι η απρόσκοπτη πρόσβαση όλων των μαθητών στα ψηφιακά μέσα και στους ηλεκτρονικούς πόρους εκτός της τάξης, καθώς και η συνεχής παροχή βοήθειας και υποστήριξης καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Ωστόσο, είναι μια προσέγγιση που αξίζει να εξεταστεί στη θεατρική/δραματική εκπαίδευση λόγω των πιθανών πλεονεκτημάτων της, όπως η αύξηση των κινήτρων, η ενεργητική μάθηση, η εξατομίκευση και η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας.

Η ψηφιακή τεχνολογία στη θεατρική εκπαίδευση μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των παραδοσιακών θεατρικών πρακτικών και της σύγχρονης ψηφιακής κουλτούρας. Συνολικά, η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών βελτιώνει τη μαθησιακή εμπειρία και εξοπλίζει τους μαθητές με τις απαραίτητες δεξιότητες για την ψηφιακή εποχή. Με την υιοθέτηση των ψηφιακών τεχνολογιών, η θεατρική εκπαίδευση μπορεί να παραμείνει ζωντανή και σύγχρονη, ανταποκρινόμενη στις εξελισσόμενες ανάγκες των σπουδαστών και στο σύγχρονο θεατρικό περιβάλλον.³⁶

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Δεδομένης της έλλειψης ερευνητικών αποτελεσμάτων, τόσο σε ελληνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, αναφορικά με την εφαρμογή του μοντέλου της ανεστραμμένης τάξης στη θεατρική/δραματική εκπαίδευση, συστήνεται ιδιαίτερα η διερεύνηση της εφαρμογής του για τη συλλογή εμπειρικών δεδομένων σε αυθεντικές συνθήκες ολοκληρωμένης εφαρμογής της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τα αποτελέσματα αυτά θα οδηγήσουν τους εκπαιδευτικούς και όλους τους εμπλεκόμενους σε πολύ σημαντικά και χρήσιμα συμπεράσματα, καθώς οι παιδαγωγικές αρχές και η φιλοσοφία του μοντέλου ταυτίζονται με τις

Education and Development using Information and Communication Technology, 18(1) (2022), σ. 67-85.

³⁶Βασίλης Ζακόπουλος, *Οι ψηφιακές τεχνολογίες για το θέατρο/δράμα στην εκπαίδευση. Ο υποστηρικτικός ρόλος των ψηφιακών μέσων στην έρευνα και στην πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2023, σ. 207.

σύγχρονες μεθόδους της ενεργητικής και συνεργατικής μάθησης, της μάθησης με κέντρο το μαθητή, της αξιοποίησης των ψηφιακών μέσων και της ανάπτυξης ανώτερων γνωστικών δεξιοτήτων. Όλα αυτά ευθυγραμμίζονται και με τις σύγχρονες επιταγές της θεατρικής/δραματικής εκπαίδευσης που στηρίζεται στη διάδραση, στη συμμετοχικότητα, στην ενεργό συμμετοχή και στην ανάπτυξη θεατρικής και ψηφιακής κουλτούρας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΑΝΕΣΤΡΑΜΜΕΝΗΣ ΤΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ/ΔΡΑΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η ευελιξία των ψηφιακών τεχνολογιών οδήγησε στην ανάδυση πολλών νέων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων. Η χρήση και ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαίδευση μέσω του θεάτρου/δράματος δημιούργησαν επίσης νέες ανάγκες και προοπτικές, τόσο στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό όσο και στις μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Μία από αυτές τις καινοτόμες μεθοδολογίες είναι το μοντέλο της «αντεστραμμένης τάξης» (flipped classroom), το οποίο βασίζεται στη μικτή μάθηση (blended learning) και εφαρμόζεται διεθνώς. Στην αντεστραμμένη μάθηση, οι παραδοσιακές διαλέξεις στην τάξη αντικαθίστανται από διαδικτυακά προγράμματα ή εκπαιδευτικά βίντεο, τα οποία οι μαθητές καλούνται να παρακολουθήσουν και να κατανοήσουν στο σπίτι. Ένα από τα πλεονεκτήματα του μοντέλου είναι ότι παρέχει περισσότερες ευκαιρίες στους μαθητές για ανάπτυξη υψηλότερων επιπέδων σκέψης, καθώς απελευθερώνει τον χρόνο της τάξης και παρέχει ευκαιρίες για συμμετοχή, αλληλεπίδραση και ενεργητική μάθηση. Ωστόσο, οι προκλήσεις για τους εκπαιδευτικούς είναι πολλές, καθώς πρέπει να δημιουργήσουν υλικό υψηλής ποιότητας, να παρακολουθούν την πρόοδο των μαθητών τους και να διασφαλίζουν ότι είναι προετοιμασμένοι για τις δραστηριότητες που θα ακολουθήσουν στην τάξη. Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να διερευνήσει την ύπαρξη ερευνητικών προσπαθειών σχετικά με την εφαρμογή του μοντέλου της αντεστραμμένης τάξης στον τομέα της θεατρικής/δραματικής εκπαίδευσης και να σταθμίσει τις προοπτικές και τις δυνατότητες εφαρμογής του για το θέατρο/δράμα στην εκπαίδευση ως μια διαφορετική, καινοτόμο μεθοδολογική προσέγγιση.

ABSTRACT**THE USE OF THE FLIPPED CLASSROOM MODEL
FOR THEATRE/DRAMA IN EDUCATION**

The flexibility of digital technologies has led to the emergence of many new educational approaches. The use and integration of digital technologies in theatre/drama education have also created new needs and perspectives, both in educational design and methodological approaches. One of these innovative methodologies is the 'flipped classroom' model, which is based on blended learning and is applied internationally. In flipped learning, traditional classroom lectures are replaced by online programmes or educational videos, which students are asked to watch and understand at home. One of the advantages of the model is that it provides more opportunities for students to develop higher levels of thinking, as it frees up class time and provides opportunities for participation, interaction and active learning. However, the challenges for teachers are many, as they must create high quality materials, monitor their students' progress and ensure that they are prepared for the activities that will follow in the classroom. The present study attempts to explore the existence of research efforts on the application of the flipped classroom model in the field of theatre/drama education and to weigh up the prospects and potential of its application for theatre/drama in education as a different, innovative methodological approach.

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Ο Βασίλης Ζακόπουλος σπούδασε Παιδαγωγικές επιστήμες κι εξειδικεύτηκε στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) στην Εκπαίδευση αποκτώντας μεταπτυχιακό (Μ.Α., 1996) και διδακτορικό δίπλωμα (Ph.D., 2001) από το University of Reading στη Μεγάλη Βρετανία. Έχει εργαστεί στην Α/θμια εκπαίδευση, (έξι χρόνια ως Διευθυντής σχολικής μονάδας), στην Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε. 2003-2006 ως Επιστημονικός Συνεργάτης, στο Ε.Α.Π. το 2020-21 ως Καθηγητής-Σύμβουλος της ΘΕ ΕΤΑ50 και από το 2021 έως σήμερα της ΘΕ ΕΤΑ60 «ΤΠΕ στην Εκπαίδευση: online learning και e-learning» και επίσης ως εκπαιδευτής της ενότητας «Εμψύχωση, τεχνολογία και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και επικοινωνία» του προγράμματος e-learning, στο "Learn Inn" του Ε.Κ.Π.Α (2019-21). Έχει διατελέσει ανά διαστήματα επιμορφωτής σε πολλά προγράμματα όπως ενδεικτικά ΠΑ.Κ.Ε. Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε. 2008, Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου 2011, Ταχύρρυθμη Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στην Εφαρμογή της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης» (Τ4Ε) 2020, Εκπαιδευτικό Σχεδιασμό στην Παιδαγωγική Αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στο διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής (Μέλος ερευνητικής ομάδας ΓΡΑΔΙΜ, 2022-23), κ.ά. Από το 2019 διδάσκει το μάθημα *Θέατρο και ψηφιακές τεχνολογίες στην εκπαίδευση* στην κατεύθυνση «Διδακτική του Θεάτρου» του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) «Ελληνικό και Παγκόσμιο Θέατρο: Δραματουργία, Παράσταση, Εκπαίδευση» και το μάθημα *Μεθοδολογία Έρευνας στη Θεατρολογία* του ίδιου ΠΜΣ, του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Ε.Κ.Π.Α. Από το 2017 εργαζόταν ως μέλος Ε.ΔΙ.Π. στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, διδάσκοντας τα μαθήματα *Επιχειρησιακή Πληροφορική*

και *Μεθοδολογία Έρευνας* έως και τις 19/06/2024, οπότε εκλέχθηκε Επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν το θέατρο και τις ψηφιακές τεχνολογίες στην εκπαίδευση, την ενσωμάτωση και αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στην εκπαίδευση, το e-learning, online και blended learning και τη Μεθοδολογία Έρευνας. Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Οι ψηφιακές τεχνολογίες για το θέατρο/δράμα στην εκπαίδευση. Ο υποστηρικτικός ρόλος των ψηφιακών μέσων στην έρευνα και στην πράξη* και έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις και δημοσιεύσεις άρθρων σε πολλά ελληνικά και διεθνή επιστημονικά συνέδρια και ακαδημαϊκά περιοδικά.

THE AUTHOR

Vassilis Zakopoulos studied Pedagogical Sciences and specialized in Information and Communication Technologies (ICT) in Education, obtaining a Master's degree (M.A., 1996) and a Doctoral degree (Ph.D., 2001) from the University of Reading in Great Britain. He has worked in Primary Education, including six years as a School Unit Director. He served as a Scientific Associate at ASPAITE (School of Pedagogical and Technological Education) from 2003-2006. He has worked at the Hellenic Open University (EAP) as a Professor-Advisor for Course Unit ETA50 (2020-21) and, from 2021 to present, for Course Unit ETA60 «ICT in Education: online learning and e-learning». He also worked as an instructor for the module «Animation, Technology and Distance Education and Communication» within the e-learning program at the "Learn Inn" of NKUA (National and Kapodistrian University of Athens) (2019-21). He has intermittently served as a trainer in numerous programs, including, but not limited to: P.A.K.E. ASPAITE (2008), Major Training Program of the Pedagogical Institute (2011), «Accelerated Training of Teachers in the Application of Distance Education» (T4E) (2020), «Educational Design in the Pedagogical Utilization of Digital Technologies» for the teaching staff of the University of West Attica (Member of the GRADIM research team, 2022-23), among others. Since 2019, he has taught the courses «Theatre and Digital Technologies in Education» (in the «Didactics of Theatre» specialization) and «Research Methodology in Theatrology» within the Postgraduate Programme «Greek and World Theatre: Dramaturgy, Performance, Education», at the Department of Theatre Studies, NKUA. From 2017, he worked as a Special Teaching Staff Member (E.D.I.P.) at the University of West Attica, teaching the courses "Business Informatics" and "Research Methodology," until 19/06/2024. On 19/06/2024, he was elected as an Assistant Professor at the Department of Theatre Studies of the School of Philosophy, NKUA. His research interests include: Theatre and digital technologies in education, Integration and utilization of ICT in education, E-learning, online and blended learning, Research Methodology. He is the author of the book: *Digital Technologies for Theatre/Drama in Education. The Supportive Role of Digital Media in Research and Practice* (original title: «Οι ψηφιακές τεχνολογίες για το θέατρο/δράμα στην εκπαίδευση. Ο υποστηρικτικός ρόλος των ψηφιακών μέσων στην έρευνα και στην πράξη») and has participated with announcements and publications of articles in many Greek and international scientific conferences and academic journals.